

Historien om Trädgårdsföreningen i Göteborg

Artikel i GP Text: Ulrika Karlsson Uppdaterad: 2024-03-23 Publicerad: 2022-10-09

Sedan 1846 har göteborgare och turister besökt Trädgårdsföreningen för att promenera, äta en bit mat, träna eller bara för att njuta av den centrala parkens grönska. Förutom parkens tusentals växter och blommor fylls den dagligen av hundratals besökare och ju äldre parken blir desto mer tycks den växa i popularitet.

I 176 år har göteborgare och turister kunnat njuta av stadsparken Trädgårdsföreningen i centrala Göteborg. Hit går man till exempel för att ha en picknick, gå på konsert, träna, viga, njuta av växter och blommor eller bara för att vara. Nu är parken till för alla, men från början var det bara överklassen som var välkommen.

Trädgårdsföreningen bildades 1842. Initiativtagare var Henric von Normann, kapten vid Göta artilleriregemente, som efter att han rest runt i Europa och sett olika parker och trädgårdar presenterade idén om en privatfinansierad park för sina trädgårdsintresserade manliga vänner. Ett aktiebolag bildades för att få råd med parken och runt 500 aktietecknare gick samman. Utöver det hjälpte även donationer från privatpersoner och staden till. Men Henric von Normann och hans vänner var inte helt överens om vad som skulle anläggas. Inspirerad av sina resor ville kaptenen ha en botanisk trädgård där göteborgarna kunde få lära sig om trädgårdsvärlden, medan hans vänner ville ha en engelsk park, med mjuka och naturliga former, vilket var i ropet just då. Och en engelsk park blev det.

Palmhuset en succé

Det förekom en del tjafs innan parken började byggas, dels inom styrelsen, dels med den första trädgårdsmästaren Anton Frans Töpel som till slut fick sparken för ”*uppstudsighet och gensträvighet*”. Men 1844 började parken att byggas på sumpmarken. Två år senare var det äntligen dags för allmänheten att besöka den. Parkens stolthet kom att bli det välbesökta Palmhuset, vilket har funnits sedan 1878. Det var trädgårdsmästaren Georg Löwegren som lät bygga Palmhuset och Växthuset, tidigare fjärlshuset. Palmhuset beställdes från Skottland och kom som byggsats med båt till Göteborg. Att bygga det kostade 155 000 kronor, något som finansierades via obligationslån. Men när det öppnades blev det snabbt en succé, och folk betalade gärna mellan 25 och 50 öre i entréavgift för ett besök. Herr Löwegren var parkens tredje trädgårdsmästare och började jobba där när han var 26 år och slutade inte förrän han var 83 år. Han fick fria händer med sina ambitioner och var den som fick parken att blomstra. Det var för hans orkidésamling som Växthuset byggdes en gång i tiden, vilken bestod av 400 sorter i 2778 exemplar, och förmodligen var den landets största. Som trädgårdsmästare bodde man i parken, vilket Löwegren gjorde ända fram till sin död 1919.

Heltidsanställda trädgårdsmästare

Nu för tiden har trädgårdsmästarna inte parken som sitt permanenta hem, däremot har man blivit fler. I dag arbetar sex trädgårdsmästare på heltid med att rå om Trädgårdsföreningens tusentals växter och blommor, som exempelvis de cirka 650 träden – varav en del är kvar sedan parken byggdes på 1800-talet. En av trädgårdsmästarna är Nicholas Delahooke, som jobbat där sedan 2006. Han jobbar bland annat i woodlandområdet, som är ett av hans favoritområden, och i Palmhuset. Trädgårdsmästarna beskär växterna, vattnar, planterar och rensar ogräs. Det är ett arbete som pågår året runt, till exempel ska tusentals perenner klippas ner i januari och februari. På hösten planteras en stor mängd vårlökar, som när de blommat ut grävs upp och skänks till förskolor och äldreboenden, berättar Nicholas Delahooke.

– *Det finns alltid mycket att göra året runt.*

De frösår inga blommor, utan de köps in som plantor, som sen planteras. Det som blommor uppskattas mycket av besökarna, menar han.

– *Besökarna älskar att titta på vår- och sommarblommorna. Den mest populära platsen är rosariet där vi har en stor samling med 2 000 rosenbuskar och 1 200 olika rossorter,* säger Nicholas Delahooke.

När trädgårdsmästarna jobbar i parken ställer besökarna ofta frågor om hur de själva ska sköta sina växter och om hur parken sköter sina. Ibland händer det att växter stjåls från parken.

– *Kanske ska man ta det som en komplimang, men man blir besviken när det händer*; konstaterar Nicholas Delahooke.

Han berättar att står det växter i små krukor i Palmhuset så försvinner de snabbt, så skedde till exempel efter en orkidéutställning i huset. Nicholas Delahooke älskar sitt jobb som trädgårdsmästare, och han har en tanke med vad han gör.

– *Jag jobbar mycket med trädplantering, och tycker det är kul att få plantera för framtiden, och för kommande generationer.*

Men det är inte bara blomsterprakten som lockat besökare till Trädgårdsföreningen. Under åren har många tagit sig dit för att besöka restaurangen i parken, i dag restaurang Trädgår'n.

Bara manlig betjäning

1858 öppnade det första kaféet, vid namn ”*Café-pavillon med tre Verandor*”, på platsen där restaurang Trädgår'n ligger. Där fanns bara manlig betjäning och punsch var den enda spritdrycken som serverades. Men det fanns tidigt ett behov av en mer modern restaurang, så föreningen beslutade att bygga en ny restaurang som öppnade 1887. Priset för den var 75 000 kronor. Restaurangen byggdes därefter ut i omgångar. Den fick bland annat en ny flygel, dansgolv, scen och elektriskt ljus. I november 1965 brann restaurangen ner för att sedan byggas upp igen – fyra år senare öppnades den som restaurang Trädgår'n. Trädgår'n blev ett populärt nöjesställe med krogshower av bland annat After Dark, Magnus & Brasse, Lasse Berghagen, Lill-Babs och After Shave och Galenskaparna. Under åren har också internationella artister som David Guetta, Pink, Calvin Harris, Kim Larsen, Robyn, Axwell, Alice Cooper och Chaka Khan uppträtt på scenen. Till Trädgår'n gick man inte bara för se uppträdande under 1980-talet och början av 1990-talet, många besökte även nattklubben Yaki Da och Sommar-Yaki för dans långt in på småtimmarna.

Restaurangen brann ner, igen

Men den 8 juli 1994 var det än en gång slut på det roliga. Restaurangen brann ner för andra gången. När brandlarmet kom in till räddningstjänsten i Storgöteborg vid 06.30 den morgonen var Arne Ekelund första befäl på plats. I dag är han pensionerad brandman, men vid den tiden jobbade han på räddningstjänsten i Göteborg som befäl.

– *Larmet kom in som ett automatlarm, och ofta är det då ett tekniskt fel. Men när vi kom fram upptäckte vi att det brann ordentligt. Min uppgift var att se hur mycket det brann, så jag sprang runt i Allén, och ser då att det brinner överallt där jag kan se in*, säger han och fortsätter:

– *Det var till och med så varmt att flaggstängerna böjde sig av värmen*, berättar Arne Ekelund.

När Arne Ekelund såg att det var full fyr och att hela byggnaden brann, ringde han efter förstärkning. Som han minns det var majoriteten av Storgöteborgs stationer iblandade i släckningsarbetet.

– *I första läget var vi runt 40 brandmän på plats.*

Byggnaden förstördes i branden, men ingen person skadades, inte heller några andra byggnader. Senare misstänktes branden vara anlagd, men i dagsläget är brandorsaken oklar. Kort efter att branden var släckt bestämdes det att en ny restaurang skulle byggas. Fyra år senare stod dagens restaurang Trädgår'n klar, med ett utseende som delade göteborgarna. En del tyckte nybygget var snyggt och stilrent, medan andra undrade om restaurangen verkligen var färdigbyggd. Under en tid gick den till och med under öknamnet Brädgår'n.

Tusentals går på konsert i Trädgårdsföreningen under sommaren

Därefter fortsatte konserterna på Trädgår'n, men sedan slutet av 1980-talet arrangeras konserter även utomhus i parken. Artister som Lars Winnerbäck, The Ark, Tomas Ledin, Laleh, Carola och Håkan Hellström har dragit tusentals besökare till sommarspelningarna. Lägg sedan till en del utländska artister som Toto, Deep Purple, REM, Sting och Bob Dylan. Enligt Birger Hult, på arrangören Nöjet Konsert, är det Ulf Lundell som har spelat där flest gånger – mellan 20 till 25 konserter. Hans första konsert var redan 1991 och i år stod han på scenen igen. En konsert som överraskade många var enligt Birger Hult den med Nationalteaterns rockorkester 1991, eftersom de drog 10 000 besökare efter att inte spelat på tio år. Enligt Björn Nohlgren, också han på Nöjet Konsert, är Trädgårdsföreningen en bra konsertplats tack vare sitt centrala läge som det är lätt att ta sig till, och närheten besökarna får till artisterna.

Det är inte bara restaurangen som har drabbats av bränder. Även trädgårdsföreningens gamla stall förstördes till stor del vid en brand 1967. Stallet, som var hem åt både hästar och kor, byggdes 1874 och renoverades 1998, men i dag huserar i stället Rosenkaféet i byggnaden. Utöver det gamla stallet finns även byggnaden för den tidigare fröhandeln kvar. Huset byggdes 1876 till en kostnad av 23 400 kronor och det var stadsarkitekten Victor von Gegerfelt som låg bakom ritningarna. I byggnaden hade man fröhandel, frömagasin, kontor och växtförsäljning. Sedan 2012 ligger Alfons Åbergs Kulturhus i huset där parkens yngsta besökare syns mest.

Trädgårdsföreningen går emot ett rekordår

Den långa historien till trots så ser Trädgårdsföreningens framtid ljus ut. Faktum är att de aldrig haft så många besökare som i år. 2019 hade Trädgårdsföreningen knappt 1,7 miljoner besökare, men under årets åtta första månader har över 2,2 miljoner besökt parken. Palmhuset hade 80 000 besök bara under juli månad, siffror de aldrig varit i närheten av tidigare. Enligt Carina Krantz Rönnqvist, enhetschef på park- och naturförvaltningen och ansvarig för parken, håller Palmhuset på att bli en ikonbyggnad i Göteborg.

– Vi hade en entréavgift till parken fram till 2011–2012, då hade vi en halv miljon besökare, sen har det bara klättrat uppåt. Nu verkar vi gå mot ett rekordår, vilket är väldigt roligt, säger hon.

Parken är mycket uppskattat, vilket personalen ständigt får höra av besökare på plats, berättar Carina Krantz Rönnqvist. Men det finns en sak de själva inte är nöjda med.

– Jag tycker ett problem är att vi inte har en tillräckligt bra standard på våra toaletter. Vi jobbar tillsammans med Fastighetskontoret som förvaltar byggnaderna i parken för att lösa det. Eftersom vi är ett byggnadsminne kräver det särskild omsorg, när vi ska bygga om och nytt i parken.

När det kommer till Trädgårdsföreningens framtid finns flera saker som ska byggas ut, just nu jobbar de bland annat med parkens belysning. I planeringen finns även en omfattande renovering av det 144 år gamla Palmhuset, som kommer att pågå i flera år. Men den populära byggnaden kommer inte att stänga, utan delar kommer vara öppna för besökare under renoveringen.